

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

פרשת ויקרא, תשס"ז
מספר 696מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

"נפש כי תחטא בשגגה"

משל החיגר והסומא

על הפסוק שבפרשתנו "נפש כי תחטא בשגגה" (ד:ב) מובא במקורות אחדים משל החיגר והסומא, הדין באחריות המשותפת של הגוף והנפש בחטא.¹ נביא כאן את נוסח המשל שבויקרא רבה (וילנא) פרשה ד:

'נפש כי תחטא' וגו' תני ר' ישמעאל משל למלך שהיה לו פרדס והיה בו בכורות נאות והושיב בו המלך שומרים אחד חיגר ואחד סומא ואמר להן הזהרו על בכורות הנאות האלו. לימים אמר חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס, אמר לו סומא הבא ונאכל. אמר לו חיגר וכי יכולני להלך? אמר סומא וכי רואה אני? רכב חיגר ע"ג סומא ואכלו את הבכורות והלכו וישבו להם איש במקומו. לימים נכנס המלך באותו פרדס אמר להן: היכן הם הבכורות הנאות? אמר לו סומא: אדוני המלך וכי רואה אני? אמר לו חיגר: אדוני המלך וכי יכול אני להלך? אותו המלך שהיה פיקח מה עשה להן הרכיב חיגר ע"ג סומא... אמר להן כך עשיתן ואכלתם את הבכורות, כך לעתיד לבוא הקב"ה אומר לנפש: מפני מה חטאת לפני? אמר לפניו רבון העולמים אני לא חטאתי, הגוף הוא שחטא משעה שיצאתי ממנו כצפור טהורה פורחת באויר אני מה חטאתי לפניך? אומר לגוף: מפני מה חטאת לפני? אמר לפניו רבון העולמים אני לא חטאתי נשמה היא שחטאה משע' שיצתה ממני כאבן שהושלך על גבי קרקע אני נשלך שמה חטאתי לפניך? מה הקב"ה עושה להן מביא נשמה וזורקה בגוף ודין שניהם כאחד שנאמר (תה' נ:ד) 'יקרא אל השמים מעל' וגו' יקרא אל השמים מעל להביא את הנשמה ואל הארץ להביא את הגוף לדין עמו.

הנמשל ברור: הסומא הוא הגוף והחיגר הוא הנשמה, ואין להם קיום זה בלא זה. אך מדוע נוקט המשל דווקא לשון סומא וחיגר?

רש"י אומר בפירושו לסנהדרין קו ע"ב (ד"ה חגירא, בקשר לבלעם החיגר): חגירא – תרגום של פיסח. ונאמר בזוהר חדש כרך ב (מגילות) מגילת רות לט ע"ב: אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל (איוב יד:כב) דהשתתפו ביחד. משל למה הדבר דומה למלכא דמינה בגינתא דיליה תרין שומרין, האחד פיסח והאחד סומא... רכב הפיסח על הסומא.

¹ בבלי סנהדרין, צא ע"ב; ויקרא רבה (וילנא) וכן ויקרא רבה (מרגליות) פרשה ד; מדרש תנחומא (בובר) ועוד.

נראה לי שמשל הסומא והפיסח (=החיגר) מקורו ביוונית, שבה המילה "סומא" (σόμα), פירושה "גוף", והמילה "פיסח" דומה דמיון פונטי למילה היוונית ηχτύς, שפירושה "נפש". כידוע, מחלה פסיכוסומטית קשורה בנפש ובגוף כאחד. בוויכוח בין הגוף לנפש מובן אפוא שחכמים (שידעו יוונית) ישתמשו בסומא ובחיגר דווקא, כלומר בפיסח. לאחר זמן נשכח הרקע היווני של המשל, והפיסח התחלף בחיגר, וכך אבד משחק המילים הנאה ששימש מצע למדרש.

ד"ר רחל רייך

מכללה אקדמית כנרת, עמק הירדן

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

הוא מופיע באינטרנט באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>. כדי להצטרף לרשימת המנויים בדואר האלקטרוני על דף פרשת השבוע, יש לפנות לכתובת: listserv@vm.biu.ac.il. אין לכתוב נושא למכתב. יש לכתוב שורה אחת בלבד, בגוף המכתב: sub parasha-l firstname lastname כאשר *first-name* - 1 ו- *last-name* הינם השם הפרטי ושם המשפחה של השולח.